

דף נתונים, דצמבר 2007
חקירת עבירות פליליות של חיילי צה"ל נגד פלסטינים ורכושם:
נתוני השנים 2000-2007

1	רקע
1	חקירות מצ"ח שנפתחו
2	כתבי אישום שהוגשו
2	הרשעות שהוגשו
3	מבט השוואתי
3	סיכום

רקע

עם תחילתה של האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000 שינתה הפרקליטות הצבאית את מדיניות החקירה בדבר הריגתם ופציעתם של פלסטינים מירי חיילי צה"ל. במקום חקירת מצ"ח בכל אירוע שהסתיים בפציעתו או במותו של אזרח פלסטיני שלא היה מעורב בלחימה, נקבעה מדיניות של פתיחת חקירה פלילית רק על סמך החלטת הפרקליטות הצבאית. החלטה כזו מתקבלת על יסוד בחינת התחקיר המבצעי שנערך ביחידה אודות האירוע. עתירה שהוגשה לבג"ץ באוקטובר 2003 בידי ארגוני זכויות האדם "בצלם" ו"האגודה לזכויות האזרח בישראל"¹ תקפה מדיניות זו. עד עתה – למעלה מארבע שנים לאחר הגשת העתירה – טרם ניתן בה פסק דין.

על אף המדיניות האמורה, טוען צה"ל משך השנים כי במקרים בהם עולה חשד לעבירות פליליות בידי חיילי צה"ל שאינן קשורות בלחימה – כמו למשל מקרי התעללות, ביזה, נזק מכוון לרכוש ואף שימוש לא חוקי בנשק וכדומה – המדיניות הינה לפתוח בחקירה פלילית בכל מקרה מדובר ולעמיד לדין – מקום שהראיות הנאספות מאפשרות זאת.

נתונים שנמסרו עתה ל"יש דין" בידי דובר צה"ל בדבר חקירות מצ"ח שנפתחו, כתבי אישום שהוגשו והרשעות שהוגשו במקרים של עבירות פליליות שביצעו חיילי צה"ל בשטחים נגד פלסטינים ורכושם מאז תחילתה של האינתיפאדה השנייה משרטטים תמונה עגומה בדבר אכיפת החוק על חיילי צה"ל המוצבים בשטחים.

חקירות מצ"ח שנפתחו

אלפי אזרחים פלסטינים, שלא היו מעורבים בלחימה, נהרגו ונפצעו בשטחים מירי חיילי צה"ל בשנים האחרונות. על-פי נתוני "בצלם", מאז תחילת האינתיפאדה השנייה ועד 30 בספטמבר 2007 נהרגו בשטחים 2,023 אזרחים שעל פי בדיקת הארגון לא היו מעורבים בפעולות הלחימה.² הסהר האדום הפלסטיני, על פי נתוניו, טיפל מאז תחילת האינתיפאדה עד סוף חודש יולי 2007 בלמעלה מ-8,000 פצועים מירי תחמושת "חיה".³

לנוכח הנתונים האמורים, בולט מספרן הנמוך של החקירות הפליליות שנפתחו בחשד לעבירות פליליות שתוצאתן הרג או פציעה של אזרחים:⁴ 239 חקירות מצ"ח בלבד נפתחו בעניין זה עד חודש יוני 2007.

חקירות מצ"ח ותוצאותיהן, לפי קבוצות עבירה: אוקטובר 2000-יוני 2007⁵

בג"ץ 9594/03 **בצלם ואח' נ' הפרקליט הצבאי הראשי**.
נוסף לאמור נהרגו מירי כוחות הביטחון הישראליים, על פי נתוני "בצלם" עוד 603 פלסטינים שלא ידוע אם השתתפו בלחימה ו-1359 פלסטינים שהשתתפו בלחימה. לנתונים המלאים והערות לגביהם, ראו באתר "בצלם".

בתוך אלה היו כמובן פלסטינים שהשתתפו בלחימה נגד כוחות צה"ל. לנתונים המלאים של הסהר האדום הפלסטיני, ראו

ירי שלא גרם לנזק מסווג בידי צה"ל כעבירה מסוג "אחר" ולא עבירה מסוג "ירי". ראו להלן.

סה"כ	אחר	ירי	אלימות	רכוש	
1,091	117	239	427	308	סה"כ חקירות מצ"ח
118	19	30	35	34	סה"כ כתבי אישום
101	18 ⁶	16	33	34	סה"כ הרשעות

חקירות מצ"ח בעניין ירי מהוות כ-22% מכלל תיקי החקירה שנפתחו בעניין חשד לעבירות פליליות נגד פלסטינים ורכושם. 427 תיק חקירה (כ-39% מכלל החקירות) נפתחו בעקבות חשדות לביצוע מעשי אלימות נגד פלסטינים, 308 חקירות (28%) נפתחו בעקבות גרימת נזק לרכוש ו-117 תיקי חקירה (11%) סווגו בקטגוריה "אחר", הכוללת על-פי דובר צה"ל עבירות כגון שימוש בלתי חוקי בנשק שלא גרם נזק, שוחד, התנהגות בלתי הולמת וכד'. בסך הכול נפתחו במצ"ח 1,091 תיקי חקירה בחשדות לעבירות פליליות של חיילי צה"ל נגד פלסטינים ורכושם, מאז ספטמבר 2000 עד יוני 2007.

כתבי אישום שהוגשו

דובר צה"ל נמנע מלמסור ל"יש דין" כמבוקש את עילות סגירתם של אותם תיקי חקירה שלא הגיעו לכדי הגשת כתב אישום. כתוצאה מכך, לא ניתן לקבוע כמה מתיקי החקירה שלא הגיעו לכדי הגשת כתב אישום נסגרו בעילה של "העדר אשמה" – כלומר, שהחקירה העלתה כי החשודים לא ביצעו עבירה כלל – וכמה מתיקי החקירה נסגרו בעילות המצביעות על כישלון החוקרים בחקירתם – עילות של "העדר ראיות מספיקות" ו"עברייני לא נודע".

החקירות שנפתחו בדבר חשד לפגיעת ירי באזרחים פלסטינים זכו לאחוז הצלחה נמוך: 30 תיקי חקירה בלבד הביאו להגשת כתב אישום – כ-12.5% מתיקי החקירה שנפתחו הסתיימו בהגשת כתב אישום. יודגש כי 29 מבין 30 כתבי האישום הללו הוגשו עוד לפני 1 בינואר 2005.⁷ כלומר, משך שנתיים וחצי לפחות עד יוני 2007 הוגש כתב אישום אחד בלבד נגד חיילי צה"ל שנחשדו בהרג או פציעת אזרח פלסטיני שאינו מעורב בלחימה.

בקבוצות העבירה האחרות, שאינן ירי – עבירות של פגיעה ברכוש, אלימות ו"אחר", הוגשו 88 כתבי אישום בעקבות 852 תיקי חקירה שנפתחו – שיעור הצלחה של 10.33% בחקירת העבירות הללו, שהוא נמוך אף יותר משיעור ההצלחה בחקירת עבירות מסוג "ירי". בסך הכול, 1,091 תיקי חקירה היתרגמו ל-118 כתבי אישום בלבד.

הרשעות שהושגו

באותם מקרים מעטים בהם מוגש כתב אישום, מצליחה בדרך כלל התביעה הצבאית להשיג הרשעה (אם כי לא נמסר ל"יש דין" כמה מההרשעות הושגו בעקבות הסדרי טיעון ואילו סעיפי אישום נמחקו מכתבי האישום בעקבות הסדרים אלה). בקבוצות העבירה שעניינן "רכוש", "אלימות" ו"אחר" הושג שיעור הרשעה של 96.6% ("רכוש": 100% הרשעה, ב-34 כתבי אישום; "אלימות": 94.29% אחוזי הרשעה, ב-35 כתבי אישום; "אחר": 94.74% הרשעה ב-18 כתבי אישום, כאשר תיק נוסף עודנו תלוי ועומד).

עם זאת, התמונה מתהפכת כאשר נבחן שיעור הצלחת התביעה בבתי הדין הצבאיים באותם כתבי אישום שעניינם פגיעת ירי באזרחים פלסטינים. מבין 30 כתבי אישום שהוגשו בקבוצת עבירה "ירי", - זאת

מקור הנתונים: מענה דובר צה"ל לשאלות "יש דין", 28 באוקטובר 2007. "קבוצות העבירה" מבוססות על חלוקת צה"ל, כפי שנמסרה ל"יש דין".

אחד התיקים עודנו תלוי ועומד בבית הדין הצבאי.

הנתון מופיע אצל עמיר רפפורט, "במצ"ח לא יודעים את העבודה", מעריב, 1 בינואר 2005.

כאמור על רקע פגיעה באלפי הרוגים ופצועים שלא השתתפו בלחימה - **16 כתבי אישום בלבד (53.33%) הסתיימו בהרשעה.**

כך, קרוב למחצית ממספר כתבי האישום בהם הואשמו חיילים בעבירות פליליות של ירי שגרם להרג ולפציעת פלסטינים הסתיימו בזיכוי הנאשמים. זאת, כאשר ממילא מספר תיקי החקירה הנפתחים בעבירות אלו הוא מזערי, ומספר כתבי האישום שמוגשים בעקבות פתיחת תיקי החקירה הוא זניח.

מבט השוואתי

השיעור הנמוך של כתבי האישום שהוגשו נגד חיילים בעבירות הקשורות לפגיעה בפלסטינים וברכושם בשבע השנים האחרונות בולט כאשר אנו משווים את מספר כתבי האישום בעבירות הללו – **118 במספר** – למספר כתבי האישום שהוגשו בשנים האחרונות בצה"ל נגד חיילים שנאשמו בעבירות פליליות אחרות: **5,090** כתבי אישום שהוגשו בשנים 2003-2006. נתוני הטבלה הבאה מראים כי **בכל אחת מהשנים הללו הוגשו יותר כתבי אישום בעבירות פליליות נגד חיילים מסך כל החקירות שנוהלו במצ"ח בקשר לעבירות נגד פלסטינים משך קרוב לשבע שנים**, מאז תחילת האינתיפאדה השנייה.

כתבי אישום בעבירות פליליות שהוגשו כנגד חיילי צה"ל בידי הפרקליטות הצבאית בבתי הדין הצבאיים, 2003-2006⁸

כתבי אישום	
1,239	2003
1,726	2004
1,068	2005
1,057	2006
5,090	סה"כ

אם נשווה את נתוני כתבי האישום שהוגשו כנגד חיילי צה"ל בעבירות נגד פלסטינים ורכושם, לנתונים של הגשת כתבי אישום בתחום הסמים – עבירות "חשיפה" אשר חקירתה היא מורכבת, נראה כי על פי נתוני הפרקליטות הצבאית, בשנת 2006 לבדה הוגשו כתבי אישום נגד חיילי צה"ל בעבירות סמים **במספר הגבוה פי שבעה מסך כל כתבי האישום שהוגשו בעקבות פגיעת חיילים בפלסטינים וברכושם משך קרוב לשבע שנים** מאז תחילת האינתיפאדה השנייה: 702 כתבי אישום בעבירות סמים בשנת 2006⁹ לעומת 118 כתבי אישום בעבירות הקשורות בפלסטינים וברכושם בשנים 2000-2007.

סיכום

גם לנוכח האירועים האלימים בשנות האינתיפאדה השנייה ועד היום, חלה על צה"ל חובתו להגן על האוכלוסייה האזרחית שאינה מעורבת בלחימה, חובה הקבועה בדיני הכיבוש (Belligerent Occupation), שהם ענף של המשפט הבינלאומי העוסק בדיני העימות המזוין, ובמשפט הבינלאומי בדבר זכויות האדם.

הנתונים המופיעים לעיל מציגים את התנערותו-למעשה של צה"ל מחובתו זו. משמעותם היא כי כל חייל המשרת בשטחים הכבושים יודע היטב כי הסיכוי שיידרש לתת את הדין על עבירה חמורה שעשה

מקור הנתונים: מפקדת הפרקליט הצבאי הראשי, דו"ח פעילות לשנת העבודה התשס"ו-התשס"ז 2006. ע' 135. הנתונים כוללים אך ורק כתבי אישום בעבירות פליליות מובהקות: סמים, שימוש בלתי חוקי בנשק, אלימות, גניבה וכיו"ב (בכלל זה כתבי אישום שהוגשו בעבירות פליליות שבוצעו בשטחים בידי חיילי צה"ל, בשנים הללו). הנתונים אינם כוללים עבירות של עריקות (העדר מהשירות ללא רשות) ועבירות תעבורה – עבירות שאינן כרוכות בד"כ בחקירות פליליות בידי מצ"ח. מקור הנתון: מפקדת הפרקליט הצבאי הראשי, דו"ח פעילות לשנת העבודה התשס"ו-התשס"ז 2006. ע' 134.

בפלסטינים תושבי השטחים – התעללות, גניבה, דרישת שוחד, ואף הרג ופציעה של אזרחים תמימים – סיכוי זה הוא מזערי.

מספרם הנמוך של כתבי האישום נגד חיילים שהואשמו בעבירות נגד פלסטינים בשטחים בכלל – ובעבירות שהביאו לפציעתם והריגתם של אזרחים בפרט – קשור ישירות להקצאת המשאבים ע"י צה"ל לחקירת עבירות אלו, לאופן שבו מנהלת מצ"ח את החקירות וכמובן לרוח המפקד ביחס לחשיבות עניינים אלה. במסגרת פרוייקט חדש שמקיים "יש דין", יבחן הארגון בחודשים הבאים את הנושאים הללו.